

DOI: 10.18372/2412-2157.39.18471

УДК 130.2 (045)

О.В. Русул

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО РОЗМАЇТТЯ В ДЕРЖАВАХ ЄВРОПИ

Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
e-mail: rusul05071@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6690-9837

Анотація. У статті означені основні аспекти становлення культурного розмаїття в європейських державах. Визначаються особливості розвитку процесу культурної інтеграції в соціокультурному просторі Європи. Відмічаються суперечності культурного розмаїття як об'єктивного явища європейського поступу. Розглядається національна ідентичність у питанні збереження її цілісності, самобутності в умовах культурної інтеграції. Зазначається, що міжкультурна комунікація в полікультурному суспільстві має відіграти вагомe значення у досягненні міжкультурної толерантності. Конкретизується перспектива розвитку полікультурного суспільства у європейських державах та проблема подолання міжкультурних конфліктів. Акцентується увага на можливості застосування інтеркультурного підходу в процесі становлення полікультурного суспільства та як способу подолання міжкультурних конфліктів. Указується, що інтеркультуралізм в умовах полікультурної політики здатен забезпечити досягнення міжкультурної толерантності.

Ключові слова: інтеркультуралізм, культурне розмаїття, культурна інтеграція, культурний плюралізм, міжкультурна комунікація, міжкультурна толерантність, полікультурне суспільство.

Вступ

Культурне розмаїття створює відчутний вплив у соціокультурному просторі європейських держав. Відповідно, у такій ситуації виникають питання щодо цілісності самобутніх основ національної ідентичності в умовах розвитку полікультурного суспільства. Дане становище значною мірою спричинене міграційними потоками до Європи, що посилюються протягом останніх десятиліть, і потребують, у такий спосіб, необхідності налагодження відповідних міжкультурних комунікацій. У межах тієї чи іншої європейської держави монокультурне становище трансформується до утворення культурного розмаїття. Разом із тим, дане явище у європейських державах не є безконфліктним та потребує оптимізації. Виникають міжкультурні суперечності, що вимагають рішень. Певною спробою у подоланні міжкультурних конфліктів ми розглядаємо підхід, який розглядає питання рівності культур. Подібні питання висвітлені зокрема в наукових працях таких відомих західних учених, як Ч. Тейлор, А. Гоннет. Зазначені дослідники відомі означенням «політики визнання», що являє собою рівність між культурами в окремому суспільстві.

Отже, інтерес до даної проблематики зумовлений як потребами пошуку відповідей на виклики, що пов'язані із культурним розмаїттям, так і необхідністю визначення способів оптимізації культурної інтеграції та тенденцій подальшого розвитку культурного розмаїття. Отже, є актуальними дослідницькі розвідки, що розглядають загалом особливості становлення полікультурного суспільства в країнах Європи.

Мета і завдання

Суперечності розвитку культурного розмаїття в сучасній Європі формують науковий інтерес до даної теми дослідження. У цьому зв'язку метою роботи є осмислення суперечностей культурного розмаїття в європейських державах та розгляд можливостей оптимізації даного явища.

Методологія дослідження

Методологічною основою даного дослідження є загальнонаукові методи аналізу і синтезу, використовуючи які розглядаємо специфіку

сучасного розвитку культурного розмаїття в європейських державах; застосування принципу історизму дає змогу вивчати явище культурного розмаїття та культурної інтеграції в контексті їхнього формування і подальшої трансформації у європейському культурному просторі; принцип альтернативності використовувався при розгляді форм культурної інтеграції; соціокультурний підхід дозволяє означити суперечність культурної інтеграції в поліетнічному просторі європейських держав.

Результати

Сучасний стан культурного розмаїття в Європі ставить питання про особливості і специфіку культурної інтеграції. Інтенсифікація міграційних процесів суттєво впливає на соціальний простір європейських держав, збільшуючи культурне розмаїття. В таких особливих умовах значення набуває питання оптимізації міжкультурних комунікацій, контактів при становленні саме полікультурного суспільства. В цьому відношенні дослідник М. А. Козловець пише: «Під наростаючим пресингом нового глобального контексту традиційний соціальний простір розмивається, він стає невимірним, непізнаним. Джерела визначення національної самобутності стали хисткими» (Козловець 2009, 135). Процес налагодження міжкультурних комунікацій при утворенні полікультурного суспільства має брати за основу толерантне ставлення певного соціального агента стосовно носіїв інших культур в окремій державі. Проте в наш час, як і в минулому, постають питання збереження етнокультурної самобутності на прикладі титульних націй у Європі, які опинилися в ситуації наростаючого культурного розмаїття.

В цьому зв'язку дослідники О. Я. Івасечко, М. В. Здорова зазначають, що: «Основна ідея мультикультуралізму полягає не в паралельному існуванні окремих ідентичних культур, а у взаємозв'язку між цими культурами, у впливі культур одна на одну та можливої їхньої трансформації. З цієї точки зору мова йде не про діалог між будь-якими культурами або етносами, а про формування

єдиного суспільства» (Івасечко та Здоровега 2017, 147). Враховуючи означене, вагомим наслідком подальших культурних трансформацій у Європі є питання міжкультурних конфліктів. У такий спосіб, сьогодні є актуальною проблема досягнення злагодженого співіснування людей у реаліях культурної інтеграції та становлення полікультурності. У такий ситуації важливою постає діяльність політичного істеблшменту європейських держав, що спрямована на досягнення міжкультурної толерантності. В цьому відношенні можна розглядати таку культурну політику, яка базується на відомому принципі – єдність у розмаїтті. У такому випадку створюються умови для досягнення міжкультурної толерантності в полікультурному суспільстві. Подібні рішення, на нашу думку, сприяють подоланню міжкультурних конфліктів. У такому разі перестороги, що пов'язані із можливою втратою етнокультурної самобутності, мають поступово зникати, а, натомість, отримує умови до розвитку інтеркультурний підхід у питанні інтеграції мігрантів як носіїв інших культур в єдину політичну та культурну спільність. Полікультурний орієнтир культурної політики у європейських державах має бути спрямований на досягнення міжкультурної толерантності. Окрема національна культура задля досягнення означеного має демонструвати більшу відкритість в міжкультурних комунікаціях. В цьому відношенні Р. Шай відмічає: «На сучасному етапі розвитку суспільства більшість країн світу є поліетнічними. В умовах глобалізації та міграційних процесів ускладнюється демографія окремих держав, населення яких стає ще більш полікультурним та етнічно неоднорідним» (Шай 2019, 57).

Подальше становлення полікультурного суспільства пов'язуємо з культурним плюралізмом, що, на наш погляд, сприяє адаптації людей до культурного розмаїття та не означає відмови від цінностей власної етнокультурної ідентичності. Наразі полікультурний поступ сучасної Європи має бути спрямованим на подолання подібних сумнівів, утворюючи можливості до поміркованого сприйняття культурного розмаїття. Із цього приводу дослідники Л. І. Хомутенко та О. О. Єременко зазначають: «Хоча завдяки полікультурній політиці в європейських країнах не вдалося досягти бажаної мети мирної інтеграції іноземців, асиміляцію не слід розглядати як рішення. Мігранти мають право зберігати свою культурну приналежність, але спільні цінності мають бути розділені, щоб поважати традиції та зберегти мирне співіснування» (Хомутенко та Єременко 2019, 72). За таких обставин необхідною є культурна інтеграція, яка здатна утворити з часом полікультурне суспільство, в якому носії інших культур будуть зберігати власну ідентичність, але при цьому будуть поважати культурні традиції автохтонного населення держав, до яких мігрували.

Виходячи із означеного, культурна політика держав, яка спрямована на реалізацію принципу полікультурності, з необхідністю має враховувати культурний плюралізм. Така ситуація означатиме готовність держав, що приймають мігрантів, до певного рівноправного співіснування людей –

носіїв різних культур в одному соціумі. Як відмічає дослідниця О. Підскальна: «Епоха мультикультуралізму в тому вигляді, в якому він існував протягом останніх десятиліть («свободи без рівності і братерства»), закінчується. Дедалі очевиднішим стає той факт, що ставки виявилися занадто високими. Саме тому експертне співтовариство в європейських країнах сьогодні активно займається розробкою нових моделей інтеграції іммігрантів, що дозволяють забезпечити більш успішне включення їх до приймаючого суспільства» (Підскальна 2018, 219).

Інтеркультурний підхід, на нашу думку, є однією з головних умов у полікультурному становленні європейських держав. Полікультурне суспільство на засадах інтеркультуралізму, що передбачає культурний плюралізм та можливість досягнення міжкультурної толерантності, розглядаємо як оптимальну відповідь на виклики, які пов'язані з проблемою міжкультурних конфліктів. Відповідно до означеного дослідники О. Я. Івасечко та М. В. Здоровега зазначають: «Мультикультуралізм є політикою, яка включає в себе культурний плюралізм і сприяє його розвитку. Такий підхід передбачає повагу прав усього населення будь-якої країни незалежно від етнічних, расових і релігійних відмінностей» (Івасечко та Здоровега 2017, 142). У даній ситуації слід відмітити, що утворення консенсусу між представниками різних культур при формуванні полікультурного суспільства залежить від належної міжкультурної комунікації.

Обговорення

Сучасне становище, що пов'язане із розвитком культурного розмаїття в європейських державах, знаходить висвітлення у наукових працях як закордонних, так і вітчизняних учених. Загалом у науковому середовищі маємо дослідження з питань, які висвітлюють процеси культурної трансформації в епоху глобалізації. Загалом подібна проблематика певною мірою висвітлена на шпальтах наукових праць відомих західних учених, з-поміж яких: П. Альтер, У. Бек, С. Гантінгтон, А. Гоннет, М. Ігнат'єф, У. Кімліка, Т. Найгут, К. Нілсен, М. Нусбаум, Е. Сміт, Ч. Тейлор та ін. Безпосередньо у даній публікації автор використовував також праці вітчизняних дослідників, таких як: М. А. Козловець, О. Я. Івасечко, М. В. Здоровега, Р. Шай, Л. І. Хомутенко, О. О. Єременко, О. Підскальна.

Процес становлення полікультурного суспільства у європейських державах виокремлює низку питань, пов'язаних із особливостями співіснування в одному соціумі людей, що є приналежними до різних культур. Міжкультурні конфлікти створюють напружену ситуацію для держав у відношенні розвитку культурної інтеграції. Відповідно, у наукових колах тривають дискусії, що пов'язані з проблемами культурної глобалізації і темою міграції населення, а також збереження національної ідентичності та перспектив подальшого становлення полікультурності. Загалом протягом останніх 20 – 30 років було опубліковано чимало наукових праць, пов'язаних із мультикультуралізмом, полікультурністю та про-

блематикою довкола національної ідентичності. Проте, на наш погляд, сьогодні все ж потребують розгляду питання, які стосуються специфіки та особливостей подальшого розвитку полікультурного суспільства у Європі.

Міжкультурна толерантність, як одна з основ полікультурного поступу держави, розвивається також і в умовах інтеркультуралізму, як підходу, в якому здатна реалізуватися так звана «політика визнання», яку розкриває відомий західний учений Ч. Тейлор (Taylor 1994). На нашу думку, питання розвитку полікультурної політики на основі інтеркультуралізму є слушним, однак потребує подальших дослідницьких розвідок для уточнення можливостей подібної реалізації в державах Європи. Останнє продиктовано сьогоднішніми проблемними ситуаціями, які пов'язуємо із труднощами в досягненні міжкультурної толерантності в реаліях зростаючого культурного розмаїття.

Висновки

Отже, трансформація культурної політики європейських держав у напрямку до полікультурності, яка враховує інтеркультурний підхід, є можливою. За таких обставин, культурне розмаїття здатне розвиватися у такий спосіб, щоб досягти злагодженого співіснування людей як носіїв різних культур в окремому полікультурному суспільстві. Вагому роль відіграють міжкультурні комунікації при досягненні соціальної рівності між носіями різних культур та у спроможності сприяти мінімізації міжкультурних конфліктів в умовах культурної інтеграції.

У такий спосіб, полікультурний розвиток сучасного європейського культурного простору полягає у ситуації, що пов'язана з перспективами реалізації інтеркультурного підходу. Складність становлення інтеркультуралізму полягає в ситуації невизначеності, коли постають питання щодо збереження національної культури в умовах культурного розмаїття. Проте ми вважаємо, що, опинившись у поліетнічному просторі, етнокультурна ідентичність здатна зберегти самобутність за умови, що на рівні урядів держав буде реалізована культурна політика, яка за своєю суттю передбачає чітке становлення полікультурності через інтеркультуралізм. За такого підходу є можливим досягнення міжкультурної толерантності в окремо взятій державі.

Відповідно до означеного, слід відмітити, що подібні процеси культурних трансформацій у європейських державах становлять і надалі дослідницький інтерес у питаннях, що стосуються подальшого розвитку культурного розмаїття.

O. Rusul

FEATURES OF CULTURAL DIVERSITY DEVELOPMENT IN EUROPEAN COUNTRIES

Introduction. The evolving cultural diversity in Europe profoundly impacts state socio-cultural dynamics, raising questions about the integrity of national identities amid significant migration flows. This scenario transforms monocultural contexts into diverse cultural mosaics. **The aim** is to consider the specific features of the further development of the multicultural situation in European states.

Research methods. The study bases on general scientific methods of analysis and synthesis, examining cultural diversity in European states. The principle of historicism allows exploring cultural diversity and integration within their historical and transformational European context. The socio-cultural approach highlights intercultural communication conflicts in Europe's ethnically diverse environments.

Research results. In general, cultural diversity as a modern phenomenon is inherent in many societies, where along with rooted cultural values, there are other cultures carried by migrants. In these circumstances, cultural integration becomes essential. It leads to the formation of a multicultural society. In this society, individuals from different cultures can maintain their own identity. Simultaneously,

Список літератури

1. Taylor Ch. «The Politics of Recognition» In *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Edited by Amy Gutmann. Princeton: University Press, 1994.

2. Івасечко О. Я., Здорова М. В. Криза політики мультикультуралізму в Європі: причини та наслідки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: історія, політологія*. 2017. Вип. 19. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ivasechko_Olha/Kryza_polityky_multykulturalizmu_v_Yevropi_prychyny_ta_naslidky.pdf (дата звернення: 10.01.2024).

3. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

4. Підскальна О. Мультикультуралізм як феномен постсучасного світу. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3-4 (83-84). URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/pidskalna_multykulturalizm.pdf. (дата звернення: 10.01.2024).

5. Хомутенко Л. І., Єременко О. О. Мультикультуралізм як похідне явище трудової міграції в Європейському Союзі. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. № 1. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/13/9-71-76.pdf>

6. Шай Р. Теоретико-правові проблеми мультикультуралізму як традиційної моделі адаптації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2018. Вип.17. С. 55-60. URL: <http://surl.li/rmnqx> (дата звернення: 10.01.2024).

References

1. Taylor, Charls. 1994. "The Politics of Recognition". In *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, edited by Amy Gutmann, 25–73. Princeton: University Press.

2. Ivasechko, Olha, and Mariana Zdorovega. 2017. "Kryza polityky Multykulturalizmu v Yevropi: prychny ta naslidky" ["The Crisis of Multiculturalism in Europe: Causes and Consequences"]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Istorija. Politohiia, Bulletin of the Mariupol State University. Series: History, Political science* 19. Accessed January 10, 2024. <http://surl.li/rmnnv>.

3. Kozlovets, Mykola. 2009. *Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii [The phenomenon of national identity: challenges of globalization]*. Zhytomyr: Vydavnytstvo Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. <http://surl.li/jlgjq>

4. Pidskalna, Oksana. "Multiculturalism as a phenomenon of the postmodern world." *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, Collections of Scholarly Articles of Kurasa Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine* 3–4 (83–84): 108–120. Accessed January 10, 2024. <http://surl.li/dzdbn>.

5. Khomutenko, L. and O. Yeremenko. 2019. "Multiculturalism as a derivative phenomenon of labor migration in the European Union." *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seria "Ekonomika", Bulletin of Sumy State University. Series "Economics"* 1. <http://surl.li/rmnoj>.

6. Shai, Roman. 2018. "Teoretyko-provovi problemy multykulturalizmu yak tradytsiinoi modeli adaptatsii" ["Theoretical and Legal Problems of Multi-Culturalism as a Traditional Model of Adaptation"]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seria: Yurydychni nauky, Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. Accessed January 10, 2024. <http://surl.li/rmnqx>.

they will respect the traditions of the local population of the countries they have moved to. Therefore, for a state's cultural policy to successfully foster multiculturalism, it must incorporate and prioritize cultural pluralism. **Discussion.** The current situation with the development of cultural diversity in European countries is reflected in the scientific works of both foreign and domestic scientists. In general, in the scientific environment, we have research on issues that highlight the processes of cultural transformations in the age of globalization. In general, similar problems are covered to a certain extent in the columns of scientific works of P. Alter, E. Giddens, S. Huntington, M. Ignatieff, B. Yek, U. Kymlyka, T. Nygut, K. Nielsen, M. Nussbaum, E. Smith, and others. **Conclusions.** Thus, the transformation of the cultural policy of European states in the direction of the further development of multiculturalism, which takes into account cultural equality, is possible. Under such circumstances, cultural diversity can develop to the possibility of peaceful coexistence of people as carriers of different cultures in a separate multicultural society. Effective intercultural communications can play a key role in reducing intercultural conflicts within the framework of cultural integration in European countries.

Keywords: *interculturalism, cultural diversity, cultural integration, cultural pluralism, intercultural communication, intercultural tolerance, multicultural society.*

DOI 10.18372/2412-2157.39.18472

УДК1 [075]8(045)

Н.М. Сухова

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО В КОМУНІКАТИВНІЙ ДІЇ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

National Aviation University
e-mail: n.s.nikas@nau.edu.com; ORCID ID: 0000-0002-2422-4397

Анотація. У статті розглядається трансформація соціального та індивідуального в комунікативній дії людини інформаційного суспільства. Показано тісний взаємозв'язок між індивідуальним і соціальним у людині та зміну комунікативних дій людей у конкретні історичні періоди існування людства. Наголошено на тому, що кожен тип суспільства має свою мету. Обґрунтовано, що трансформація соціального та індивідуального в комунікативних діях сучасної людини дедалі більше схильна до віртуалізації соціального та залежності людини від віртуального просторово-часового континууму. Зазначено, що більшість Інтернет-контенту та цифрових платформ має асоціальний характер. Виявлено, що в новому тисячолітті свідомість більшості людей не готова до повноцінного проживання в інформаційному суспільстві. Підґрунтям цифрового суспільства є етика відповідальності, так само як підґрунтям капіталістичного суспільства була етика протестантизму. Тому дух інформаційності ще не ствердився у новому столітті. Людство перебуває у тяжких муках розширення своєї свідомості та приходить до усвідомлення необхідності змін у своїх комунікативних діях.

Ключові слова: індивідуальне, інформаційне суспільство, інформаційні технології, кроудсорсинг, нейромережі, особистість, освіта, соціальне, штучний інтелект.

Вступ

Питання співвідношення індивідуального і соціального завжди турбувало людство впродовж усього періоду його існування. Не виключенням стало й нове тисячоліття, коли гостро постало питання про подальше існування людини у крихкому мінливому світі. Інформаційне суспільство вимагає оновлення не тільки системи управління, а й, перш за все, змін у свідомості людей. Як і попередні епохи, нова доба має свої виклики, ризики, негативні тенденції (Дротянко 2021, 19).

Серед значних проривів у науці за останні два роки особливо слід зосередити увагу на розвитку нейромереж, які кардинально змінюють життя сучасної людини. Така ситуація прямо пов'язана з потребою переосмислення місця людини в цьому світі, трансформацією її комунікативних дій. Завдяки нейромережам представники різних галузей наукового знання отримали можливість робити нові відкриття. Так, chat GPT допомагає людині обробляти великий об'єм інформації, коротко відповідати на питання про сутність або головну ідею будь-якої наукової статті чи наукового дослідження. Big Data (масив даних великого об'єму) може проаналізувати і надати людині інформацію про устрій світу, природи тощо. Наймовірної потужності нейромережі шукають нові ліки, з'ясовують механізми тяжких автоімунних та іншого роду

захворювань. Поряд із цим іде нова хвиля освітніх технологій, які засновані на моделях нейромереж та штучному інтелекті. Знову ми спостерігаємо новий аспект напруги між соціальним і індивідуальним у становленні особистості нової епохи. Якою вона стане у подальшому, чи зможе достойно відповісти на виклики прийдешньої ери?

Мета дослідження

Метою даного дослідження є виявлення особливостей трансформації соціального та індивідуального в комунікативній дії людини інформаційної епохи, яка з проекту стала реальністю. Підставою для досягнення мети буде порівняльний аналіз різноманітних поглядів представників різних галузей знання на цю проблему.

Методологія дослідження

Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових та філософських методів, які дають можливість аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному суспільстві та визначають напрямки подальшої трансформації соціального й індивідуального в комунікативних діях людини цифрової ери. Компаративний підхід сприяє зіставленню між собою прогнозів та передчуттів дослідників щодо нових етапів вирішення напруги між індивідуальним та соціальним у людині.